

УДК 327.8(5-15+73)«2017/2018»

А. С. Герасимчук

аспірантка

кафедри міжнародних відносин

ОНУ ім. І. І. Мечникова,

к.32, Французький бул., 24/26,

м. Одеса, 65058, Україна

E-mail: a.gerasymchuk0708@gmail.com

DOI: [http://dx.doi.org/10.18524/2304-1439.2018.2\(31\).144319](http://dx.doi.org/10.18524/2304-1439.2018.2(31).144319)

БЛИЗЬКОСХІДНИЙ ВЕКТОР ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ Д. ТРАМПА: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ТА ПРАКТИЧНЕ ВТІЛЕННЯ

Обрання Д. Трампа на посаду президента створило занепокоєння стосовно того, якою буде подальша роль США на Близькому Сході, зважаючи на контрверсійність заяв та дій нової адміністрації. Відсутність глобального бачення створює загрозу як для позицій США в регіоні, так і для встановлення стабільності в регіоні взагалі, на чому роблять акцент провідні американські дослідники. У статті визначено справедливості цього твердження шляхом аналізу концептуальних засад зовнішньої політики взагалі та близькосхідної стратегії зокрема та їх відповідності діям у практичній площині.

Ключові слова: «принциповий реалізм», США, Близький Схід, Стратегія національної безпеки.

Загальна постановка проблеми. Близькосхідний напрямок зовнішньої політики США традиційно залишається одним з ключових для забезпечення національної безпеки та інтересів країни, що зумовлено геостратегічною важливістю регіону. Після подій «арабської весни» безпекова ситуація в регіоні ускладнилась. Війни в Сирії та Ємені, нестабільність в Іраку, діяльність радикальних ісламістів, конфесійні протиріччя та боротьба за регіональне лідерство між країнами регіону створюють низку загроз для США, що вимагає від них послідовної та виваженої реакції.

Нова адміністрація на чолі з Д. Трампом мала виробити свою регіональну стратегію, як це завжди робилося попередниками. Проте перша згадка про стратегічне бачення регіону була зроблена через півроку перебування Д. Трампа на посаді, а його офіційне оформлення відбулося ще через півроку. Непослідовність у заявах, задекларованих намірах та практичних діях спровокувала занепокоєння тим, якою буде подальша роль США на Близькому Сході та яким чином зміняться підходи до регіональних конфліктів.

Метою статті є аналіз концептуальних засад зовнішньополітичної стратегії адміністрації Д. Трампа на близькосхідному напрямку та безпосередньої діяльності США відносно ключових регіональних вузлів протиріч. Зважаючи на припущення низки американських дослідників (Дж. Альтермана [1; 2], Ш. Ліпнера [3], А. Кордесмена [4; 5], К. Кахла [6]) про

відсутність цілісного бачення близькосхідної політики з боку адміністрації Д. Трампа вважаємо за доцільне перевірити його справедливність.

Серед *головних завдань дослідження* виділено: визначення та аналіз зовнішньополітичної концепції США; аналіз близькосхідної стратегії; аналіз підходів щодо вирішення проблем поширення тероризму, іранської загрози, конфліктів в Сирії, Ємені та арабсько-ізраїльського конфлікту, і встановлення відповідності концептуальної та практичної площин з подальшим визначенням, чи є близькосхідна стратегія Д. Трампа цілісною.

Теоретико-методологічне підґрунтя дослідження. Прагнення здійснити комплексне дослідження робить системний аналіз стратегії та реалізації зовнішньої політики США основним методом дослідження. Для перевірки початкового припущення щодо можливої відсутності глобального стратегічного бачення в адміністрації Д. Трампа автором використано загальнофілософський метод дедукції.

Оскільки автор намагається визначити наявність послідовності у зовнішній політиці США шляхом аналізу її регіональної (близькосхідної) стратегії та її реалізації, а також її відповідності загальній стратегії зовнішньої політики та її реалізації, то структурний аналіз рівнів реалізації зовнішньої політики США як системної цілісності також постає методом дослідження.

Характеристику регіональної стратегії було проведено за допомогою дослідження окремих складових, що досягається застосуванням методу аналізу. В основі розгляду підходів США до конкретних проблем регіональної безпеки лежить метод case-study, що дозволяє детально дослідити кожну проблему та порівняти її з іншими.

Дослідження передбачило аналіз значного доробку провідних американських аналітичних центрів, таких як Center for Strategic and International Studies, Brookings Institution, Center for a New American Security. Деякі американські політологи, такі як Ш. Ліпнер [3], Дж. Альтерман [1; 2] зосередили увагу на аналізі загального бачення близькосхідної стратегії адміністрації Д. Трампа та досліджували загальні тенденції. Інші дослідники зосередили увагу на визначенні позиції США стосовно конкретних проблем регіональної безпеки. Зокрема Е. Розанд та А. Міллар зконцентрували увагу на проблемі тероризму [7]; Д. Байман — на аналізі американської стратегії щодо подолання сирійської кризи [8]; Х. Амр та Ш. Хамід — на позиції США щодо шляхів вирішення арабсько-ізраїльського конфлікту [9–11].

Предметом розробок американських вчених А. Кордесмена [4; 5] та К. Кахла [6] стала загальна характеристика близькосхідного вектора зовнішньої політики США з наголосом на відсутності цілісності, послідовності та розходженнях між публічними заявами та публічними діями. Своє бачення автори підкріпили прикладами щодо політики вирішення так званих «іранської проблеми» та «єменської кризи» і дійшли висновку про відсутність послідовності дій нової адміністрації як в регіоні в цілому, так і у конкретних досліджуваних випадках.

Для розуміння концептуальних засад американської зовнішньої політики загалом та на Близькому Сході зокрема, окрім дослідження оригі-

нальної американської політичної думки, автором було проведено аналіз офіційних джерел. Зокрема автор дослідив «Стратегію національної безпеки» 2017 р. [12], що констатує зовнішньополітичну стратегію та концептуальні основи адміністрації Д. Трампа, та «Стратегію національної безпеки» 2015 р. [13], для порівняння поглядів нової адміністрації з попередньою. Крім того, зважаючи на те, що головними державними посадовцями, які визначають та артикують засади зовнішньополітичної діяльності країни, є президент та державний секретар, для оцінки концептуального бачення регіону вбачається доцільним провести аналіз промов, що мали безпосереднє відношення до Близького Сходу. Отже, нами було проаналізовано оригінальні промови Д. Трампа [14–16] та колишнього Державного секретаря Р. Тіллersona [17] стосовно політики забезпечення близькосхідної безпеки.

Концепція «принципового реалізму» у формуванні зовнішньої політики США та її регіональної складової. Приступаючи до безпосереднього дослідження, слід зазначити, що в основі зовнішньої політики адміністрації Д. Трампа лежить концепція «принципового реалізму», перша згадка про яку пролунала під час виступу американського президента на Арабсько-Американському саміті у Саудівській Аравії 21 травня 2017 р. [14]. Подальше офіційне закріплення концепції відбулося у «Стратегії національної безпеки США», прийнятій у грудні 2017 р. У документі зазначено, що новий концептуальний підхід не заснований на окремій ідеології, а зорієнтований на наслідки здійснення зовнішньополітичних дій. Загальний мир та процвітання визначено головною цінністю, що залежить від існування сильної суверенної американської нації. Виходячи з цього, США у зовнішній політиці керуватимуться принципом «Америка в першу чергу», що базується на захисті американського населення, батьківщини та способу життя; збереженні миру силовим шляхом; сприянні американському впливу, проте без нав'язування власних цінностей [12, с.4].

Вищезазначена концепція передбачає комбінацію зовнішньополітичних дій, що знаходяться у вимірах як реалізму, так і ідеалізму, оскільки наявним є пріоритет захисту національних інтересів на зовнішньополітичній арені та намір проводити прагматичну зовнішню політику, що бере до уваги ціннісні аспекти міжнародної взаємодії, її принципи та норми.

З точки зору теорії міжнародних відносин саме формулювання «принциповий реалізм» є суперечливим. Реалістичний підхід передбачає переслідування державою власних інтересів, що визначені в категорії сили. Норми міжнародного права вважаються відносними і слабкими, а визначальну роль мають держави зі своїми егоїстичними інтересами. В свою чергу, політика, керована принципами, приймає норми та цінності як найвищий пріоритет. Вважається, що вони створюють довіру між державами та роблять їх політики сталими та передбачуваними.

Практична реалізація зовнішньої політики за всіх президентів включала дії, зумовлені як ідеалістичними, так і реалістичними підходами, проте формулювання концепцій мало логічний та послідовний характер. Концепція є базисом зовнішньополітичної діяльності та може бути до пев-

ної міри теоретизованою, в той час як практичне втілення залежить від реального стану речей на зовнішньополітичній арені. У випадку з адміністрацією Д. Трампа амбівалентність підходів у офіційному формулюванні зовнішньополітичної концепції закріплено вперше. Це становить проблему, оскільки передбачає відсутність послідовності та цілісності розуміння заявленого курсу зовнішньої політики і не зазначає, в яких випадках якими підходами керуватися.

З огляду на неоднозначність загальної зовнішньополітичної стратегії підходи американської влади до чутливих питань регіональної політики, зокрема близькосхідної, виявляються контрверсійними. Під час передвиборчої кампанії Д. Трамп декларував намір дистанціюватися від проблем Близького Сходу, критикуючи попередні адміністрації за втручання. Проте об'єктивна реальність полягає в тому, що американські національні інтереси тісно пов'язані з регіоном, тому адміністрації Д. Трампа не вдається ігнорувати близькосхідні проблеми [18].

Загальний підхід до регіону було озвучено Д. Трампом під час близькосхідного турне у травні 2017 р., що стало його першою закордонною поїздкою у якості президента. Обрання Саудівської Аравії пунктом призначення першого закордонного турне та підписання низки багатомільярдних угод у військовій сфері свідчить про збереження значущості регіону на зовнішньополітичній карті інтересів США, навіть попри заяви президента про необхідність дистанціювання. Крім того, це свідчить про те, що Д. Трамп повертається до традиційної системи партнерських зв'язків в регіоні, роблячи ставку на поглиблення співробітництва з арабськими монархіями та віддаляючись від Ірану [3].

«Близькосхідна» промова Д. Трампа зберегла концепт щодо зменшення залученості, але, в той же час, продемонструвала відсутність наміру залишати регіон. Так зазначено, що США не мають наміру нав'язувати свої цінності країнам регіону, а націлені, передусім, на взаємовигідне співробітництво. Озвучено принципову позицію щодо прагнення підтримувати пріоритетність ролі регіональних акторів у вирішенні їх регіональних проблем та щодо зняття відповідальності з США за безпосередній розвиток ситуації в регіоні. Д. Трамп підкреслив, що країни регіону мають самі визначати своє майбутнє [14].

Стратегічне бачення реалізації зовнішньої політики США на Близькому Сході офіційно оформлено в «Стратегії національної безпеки», де є окремий розділ про Близькосхідний регіон. Тут зазначається пріоритетність взаємодії з традиційними близькосхідними партнерами, що сприятиме стабільності та поверненню балансу сил, що відповідає національним інтересам США [12, с. 49]. Виділено пріоритетні наміри у політичній, безпековій та економічній сферах. Серед політичних пріоритетів зазначені: зміцнення партнерських зв'язків; довгострокове стратегічне партнерство з Іраком як незалежною державою; спільна з партнерами протидія дестабілізуючому впливу Ірану; націленість на розробку всеохоплюючої мирної угоди між Ізраїлем та палестинцями. До економічних пріоритетів віднесено підтримку у здійсненні внутрішніх реформ та модернізації економік країн

регіону, що знаходяться в кризовому стані. До безпекових — збереження американської військової присутності для боротьби з тероризмом та підтримки балансу сил; допомога партнерам у посиленні власних військових спроможностей. Певні аспекти близькосхідної проблематики зазначені у Стратегії як «центральні». Так, ісламський радикалізм, тероризм та дестабілізуючу роль Ірану позначено серед головних загроз безпеки США. У випадку з Іраном заперечується підхід попередньої адміністрації, що полягав у можливості взаємодії з суперником та включення його до міжнародної спільноти та світової торгівлі, щоб таким чином трансформувати його у партнера [12, с.49].

Таким чином, спостерігається певна еволюція підходів президента США до близькосхідного напрямку: від заяв про невтручання під час передвиборчої кампанії до намірів обмеженої залученості у промові в Саудівській Аравії і до декларування необхідності збереження військової присутності та залучення до процесів реформування в країнах регіону, що зазначено в Стратегії національної безпеки. Наприклад, попри те, що Д. Трамп підкреслював негативні наслідки безпосереднього американського втручання у близькосхідні конфлікти, майже одразу після вступу на посаду він збільшив військову присутність та наблизив американських військових до театру бойових дій. В той час як попередня адміністрація опікувалась виведенням військових, Д. Трамп відіслав ще 400 морських та наземних диверсійно-розвідувальних підрозділів на додаток до 500, що були при Б. Обамі. Крім того, Д. Трамп дозволив використання військової сили за межами спеціальних «воєнних зон», створених за часів адміністрації Б. Обами, без отримання спеціального дозволу [6].

Регіональна стратегія Д. Трампа носить фрагментарний характер та має вигляд загальної декларації про наміри, що помітно у порівнянні зі стратегією часів Б. Обами. Так, попередньою адміністрацією було виділено низку ключових проблем — тероризм, регіональні конфлікти та конфесійні протиріччя між сунітами та шиїтами — подолання яких було головним завданням. З цією метою підкреслювалася важливість не лише військового фактора, але і необхідність включення гуманітарного аспекту як способу боротьби з причинами цих проблем [13].

Спостерігається відсутність всеохоплюючої послідовної регіональної стратегії та брак глобального бачення. Діяльність американської сторони в регіоні виглядає як короткострокова тактика, продиктована зовнішніми подіями. Безпосередня залученість американських військових сил до боротьби з терористичними угрупованнями в регіоні має бути збалансованою подальшою стратегією післявоєнного врегулювання. Необхідно звертати увагу і на інші проблеми безпеки, що впливають на інтереси США, такі як складна гуманітарна та економічна ситуація, вакуум влади в низці країн, конфлікти на релігійній та етнічній основах. Таким чином, недолік підходу нової адміністрації полягає не лише у відсутності цілісної стратегії та комплексного бачення, а й у відсутності гуманітарного виміру у тактиці відносно кожної окремої кризи. Для закріплення позитивних результатів успішних воєнних операцій необхідні комплексні дипломатичні та стабілі-

заційні плани. В кінцевому результаті, США спираються на реакційні та не пов'язані між собою дії, а формулювання стратегій залишається риторикою [4].

З огляду на множинність інтересів США на Близькому Сході діючій адміністрації не вдалося виокремити першочергове завдання, навколо якого необхідно формувати стратегію. Проте формулювання пріоритету є основною ланкою у цілісному функціонуванні зовнішньої політики в окремому напрямку. Регіональна стратегія Д. Трампа носить фрагментарний характер та має вигляд загальної декларації про наміри, що значно відрізняється від попередніх адміністрацій. Наприклад, стратегія Б. Обама, особливо в останні роки, мала пріоритетом зниження рівня ворожнечі з Іраном для того, щоб вирішити іранську ядерну проблему та повернути Іран у світову спільноту. Друга адміністрація Дж. Буша фокусувалася на регіональних внутрішніх реформах як способі боротьби з тероризмом. Трамп визначив низку різних за напрямками цілей, проте не сформулював чітку стратегію для їх досягнення [1].

Проте наявні деякі ознаки того, що США дійсно мають намір обмежити свою залученість до близькосхідних справ. Тому американські дослідники [2] звертають увагу на модель участі США у єменській кризі, вказуючи на те, що вона заснована саме на принципі мінімізації залученості. В Ємені американські сили ведуть військові дії лише проти терористичних організацій, що функціонують на території країни. А втручання у громадянський конфлікт обмежене наданням технічної допомоги саудівсько-еміратській коаліції. Додатковим доказом слугує рішення не інвестувати багато у відновлення Іраку. Фінансова підтримка палестинської національної автономії (ПНА) також, найвірогідніше, зменшиться. Проте такий підхід може призвести до зниження рівня впливу США на розвиток подій в регіоні, що гратиме проти американських інтересів. Відповідно більше впливу матимуть інші сили, чиї інтереси часто розходяться з інтересами США. Зважаючи на це, можуть постраждати глобальні позиції США. Таким чином, і тут ми бачимо непослідовність близькосхідного курсу, коли втручання американських сил збільшується у вирішенні одних проблем, але скорочується в інших.

Попри те, що Д. Трамп взяв курс на нормалізацію та поглиблення відносин з арабськими монархіями, зокрема з Саудівською Аравією, після їх погіршення під час каденції Б. Обама через політику зближення з Іраном, непослідовність у діях нової адміністрації та заяви про необхідність регіональним акторам самим вирішувати свої проблеми, регіональні актори готуються до проведення більш самостійної політики. Про це свідчить неформальне зближення Саудівської Аравії та Ізраїлю, оскільки, попри формальну ворожнечу, спільні проблеми безпеки відіграють більш важливу роль [3].

Стратегічні завдання близькосхідної регіональної політики США та їх реалізація. Боротьба з тероризмом. Американська влада підтверджує, що проблема міжнародного тероризму та ісламського екстремізму залишається однією з головних для безпеки США. Вона тісно переплетена з

усіма іншими безпековими проблемами на Близькому Сході. Стратегія національної безпеки [12, с.11] містить бачення того, яким чином можна подолати вищезазначену проблему. Серед інструментів боротьби виділено: розширення можливостей розвідки; безпосередню боротьбу з терористами у будь-якій точці світу; запобігання можливості створення нових терористичних ланок, знищення ланцюгів фінансування та вербування; попередження здійснення терористичних актів; боротьба з розповсюдженням терористичної ідеології в межах країни [12].

Підхід Д. Трампа до боротьби з тероризмом не враховує соціально-економічного аспекту виникнення цієї проблеми [7]. Саме розгубленість громадян, відсутність довіри суспільства до влади та економічні проблеми радикалізують погляди населення країн регіону, де відбуваються конфлікти. На відміну від адміністрації Б. Обама, яка вважала одним з головних інструментів боротьби викорінення причин проблеми, у новій стратегії немає згадок про важливість гуманітарної складової, так само як і не передбачено інструментів «м'якої сили». А для ефективності антитерористичної боротьби необхідною є комбінація жорстких та м'яких методів. Ще одним недоліком є зниження витрат на дипломатію та надання міжнародної допомоги, що обмежує використання невоєнних методів врегулювання кризових ситуацій [7].

Іранська проблема. Показово, що адміністрація Д. Трампа має ірано-центричний підхід до проблем близькосхідної безпеки. Проблема Ірану та його прагнення до регіонального лідерства визначає дії США стосовно інших регіональних вузлів протиріч. Адже іранський фактор присутній не лише в контексті ядерної безпеки, а й у громадянських конфліктах в регіоні (Сирія, Ємен) та у проблемі боротьби за регіональне лідерство.

Спостерігається тотальний відхід від позиції Б. Обама, що передбачала необхідність нормалізації відносин з Іраном та його повернення у світову економіку задля запобігання розвитку ядерної програми [13]. З цією метою було розроблено та підписано «ядерну угоду» між Іраном з одного боку та США, РФ, Великобританією, Францією, КНР та Німеччиною з іншого. Ця угода піддається нищівній критиці з боку Д. Трампа, оскільки він вважає, що такий підхід не зробив Іран «чесним гравцем», а навпаки, посилив його позиції та дав можливість реалізувати амбіції в регіоні, що призводить до порушення балансу сил. На думку Д. Трампа, лише американські сила та рішучість можуть стримати Іран. Така позиція підтверджена в «Стратегії національної безпеки», де режим в Ірані названо головним спонсором тероризму. Підкреслюється загроза розширення ракетної програми та відновлення ядерної, що є ключовою загрозою для безпеки США [12, с.49].

13 жовтня 2017 р. було прийнято окрему стратегію відносно Ірану. Вона містить шість ключових елементів: 1) фокус на нейтралізації дестабілізуючого впливу Ірану, особливо у спонсоруванні тероризму; 2) відродження традиційних альянсів та регіональних партнерських зв'язків для протидії Ірану та для відновлення стабільного балансу сил; 3) протидія іранському режиму, особливо Корпусу Стражів Ісламської Революції; 4) протидія загрозі від балістичних ракет та іншого асиметричного озброєння; 5) заклик

до світової спільноти засудити порушення прав людини в Ірані; 6) унеможливлення розробки ядерної зброї [5]. Влітку 2017 р. було прийнято рішення про посилення неядерних санкцій проти Ірану у зв'язку з розвитком ракетної програми, а у травні 2018 р. Д. Трамп прийняв рішення про вихід США з ядерної угоди.

Сирійська криза. Підхід адміністрації Д. Трампа до сирійської кризи пройшов певну еволюцію. В перші місяці позиція стосовно Сирії вписувалась в рамки підходу дистанціювання від внутрішніх конфліктів. Головним завданням тут Д. Трамп оголосив боротьбу з ІДІЛ та іншими терористичними угрупованнями. Він не виключав можливості співробітництва з РФ для реалізації мети боротьби з тероризмом, не визначаючи усунення режиму Б. Асада своїм пріоритетом [8]. Одночасно з риторикою про те, що США не мають на меті усунення Б. Асада від влади, 7 квітня 2017 р. президент США санкціонував бомбардування сирійської урядової авіабази Шайрат. Рішення пояснювалось реакцією американської сторони на застосування режимом Б. Асада хімічної зброї проти цивільного населення [16].

Вже 17 січня 2018 р. колишній державний секретар США Р. Тіллерсон оголосив стратегію США стосовно Сирії, що наразі є кінцевим проявом позиції, яка значно відрізняється від початкової риторики. Визначено п'ять цілей американської політики в Сирії: 1) кінцева та стабільна перемога над ІДІЛ та «Аль-Каїдою»; 2) стабільна, єдина та незалежна Сирія під пост-Асадівським керівництвом; 3) зменшення іранського впливу в Сирії; 4) створення умов для повернення біженців; 5) звільнення країни від зброї масового ураження. Процес досягнення цих цілей включає активізацію дипломатичної складової, що має бути наступним етапом для закріплення воєнних успіхів. Усі цілі пов'язані між собою та мають спільний знаменник — неможливість їх досягнення за умови існування режиму Асада [17].

Тут Р. Тіллерсон вказав на центральну причину сирійської кризи: катастрофічна ситуація спричинена браком безпеки, легітимної влади, а також жорсткими діями урядових сил проти власного населення, що унеможливорює мирне врегулювання політичних протиріч між сторонами конфлікту. Для реалізації підходу необхідно використання двох загальних дипломатичних інструментів: 1) стабілізація ситуації на звільнених від ІДІЛ територіях та 2) нові акценти в політичному врегулюванні. У процесі врегулювання центральна роль має належати «жєневському формату» під егідою ООН. Проте не виключалась важливість ролі РФ як сили, здатної впливати на сирійський режим [17].

Формування «сирійської стратегії» та озвучені позиції свідчать про значні зміни у сприйнятті сирійського конфлікту та визнання того, що режим та ісламістський тероризм — сторони однієї медалі. Риторика та початкові ідеї можуть бути різними, проте реальність змушує діяти інакше.

Єменський конфлікт. Підхід США до конфлікту в Ємені найбільше відповідає позиції Трампа, що не передбачає втручання у громадянський конфлікт та післявоєнну відбудову. Тут працює підхід подвійної ескалації: розширення воєнної кампанії проти «Аль-Каїди на Аравійському півостро-

ві» та збільшення технічної допомоги саудівсько-еміратській коаліції, що залучена до громадянського конфлікту [6].

Переслідуючи ці цілі, 29 січня 2017 р. провели військову операцію проти терористів, під час якої загинув американський військовий та значна кількість цивільного населення [19]. Адміністрацією не розглядаються варіанти післявоєнної відбудови та не передбачається втручання у процес врегулювання.

Арабсько-ізраїльський конфлікт. Цей конфлікт традиційно залишається сферою особливої уваги США на близькосхідному напрямку, зважаючи на статус Ізраїлю як стратегічного партнера. Під час передвиборчої кампанії Д. Трамп заявляв, що має намір остаточно врегулювати цей конфлікт. Проте досі не проголошено стратегію для його вирішення та не ініційовано жодних переговорів між сторонами.

Стосовно цього конфлікту спостерігається непослідовність дій американської адміністрації. Після вступу на посаду президента Д. Трамп не демонстрував проізраїльського ухилу. Під час близькосхідного турне, крім візиту до Ізраїлю, президент США зустрівся з головою ПНА М. Аббасом. Д. Трамп акцентував важливість покращення гуманітарної та економічної ситуації в Палестині, як на умові досягнення миру [9]. Проте вже 6 грудня 2017 р. президент США оголосив про визнання Єрусалиму столицею Ізраїлю. Питання Єрусалиму є одним із найскладніших в арабсько-ізраїльському конфлікті. Такий різкий крок з американського боку підірвав довіру палестинців до США як до посередника у врегулюванні [10].

Сам Д. Трамп не вбачає в цьому рішенні загрози потенційному мирному врегулюванню. На його думку, це рішення є офіційним закріпленням реального становища справ, він наполягає, що воно не стосується питання фінального статусу міста [15].

Палестинська сторона та представники ісламського світу жорстко відреагували на рішення американського президента. У лютому 2018 р. держсекретар Р. Тіллерсон здійснив візит на Близький Схід, в рамках якого мав намір зустрітися з М. Аббасом, проте останній відмовився від зустрічі та замість цього відвідав Москву з офіційним візитом. На терміновому засіданні ОІК країни-учасниці визнали Східний Єрусалим столицею Палестини та закликали міжнародну спільноту визнати його територією, що окупована Ізраїлем [10].

Висновки. Суперечливість формулювання загальної зовнішньополітичної концепції, фрагментарність регіональної стратегії, різниця у підходах стосовно ключових проблем безпеки на Близькому Сході, часткова невідповідність зазначених намірів подальшим діям адміністрації Д. Трампа доводить тезу про відсутність цілісності та глобального мислення у стратегічному баченні та реалізації політики в регіоні.

Концепція «принципового реалізму», покладена в основу американської зовнішньої політики за часів президентства Д. Трампа, демонструє амбівалентність та неоднозначність концептуальної основи зовнішньої політики США та її близькосхідного вектора. Нечіткість застосування реалістичного та ціннісного підходів на рівні стратегічного бачення загального напрямку

розвитку зовнішньої політики проявляється у практичній політиці, коли на регіональному рівні відбувається реакційна політика, яка здійснюється, відповідно, як реакція на події, а не як запланована тактична дія.

Близькосхідна регіональна політика США демонструє постійне розходження офіційних заяв та практичних політичних кроків, непослідовність та вибірковість. Стосовно війни в Ємені, іранської проблеми та боротьби з тероризмом спостерігається чітка орієнтація на відстоювання національних інтересів, в той час як стосовно арабсько-ізраїльського конфлікту застосовується пріоритет ціннісної орієнтації на традиційні партнерські зв'язки. Підхід до сирійської кризи демонструє еволюцію у підході від наміру не втручатися у громадянський конфлікт до націленості на боротьбу з режимом Б. Асада.

Через відсутність стратегічного інноваційного бачення проявляється консервативність поглядів нової адміністрації стосовно Близького Сходу та інерційне повернення до традиційної системи партнерських зв'язків в регіоні, що передбачає орієнтованість на аравійські монархії та Ізраїль.

Проте провокативність задекларованих намірів американського президента підштовхує регіональних гравців до більш самостійної ролі у вирішенні регіональних проблем. Це обумовлює 1) зростання тенденції до зниження регіонального впливу США та збільшення ролі інших акторів; 2) посилює вірогідність браку уваги до гуманітарної складової регіональної безпеки і посилення силових сценаріїв врегулювання кризових ситуацій; 3) зменшення шансів на закріплення позитивних результатів від воєнних операцій.

Список використаної літератури

1. Alterman J. Power and Strategy: The President Needs to Order His Priorities in the Middle East. *Center for Strategic and International Studies*. 20 september 2017. URL : <https://www.csis.org/analysis/power-and-strategy> (дата звернення 10.03.2018)
2. Alterman J. The Yemen Model: The Future of U. S. Middle East Policy. *Center for Strategic and International Studies*. 21 february 2018. URL : <https://www.csis.org/analysis/yemen-model-future-us-middle-east-policy> (дата звернення 10.03.2018)
3. Lipner S. How Obama and Trump Left a Vacuum in the Middle East. *Brookings Institution*. 28 november 2017. URL : <https://www.brookings.edu/blog/markaz/2017/11/28/how-obama-and-trump-left-a-vacuum-in-the-middle-east/> (дата звернення 10.03.2018)
4. Cordesman A. America's «Chaos Strategy» in the Middle East and South Asia. *Center for Strategic and International Studies*. 26 february 2018. URL : <https://www.csis.org/analysis/americas-chaos-strategy-middle-east-and-south-asia> (дата звернення 21.03.2018)
5. Cordesman A. The Need for a Serious New Strategy to Deal with Iran and the Gulf. *Center for Strategic and International Studies*. 13 october 2017. URL : <https://www.csis.org/analysis/need-serious-new-strategy-deal-iran-and-gulf> (дата звернення 21.03.2018)
6. Kahl C. Like Middle East wars? You're Gonna Love President Trump. *PoliticoPRO*. 4 may 2017. URL : <https://www.politico.eu/article/like-middle-east-wars-youre-gonna-love-president-trump/> (дата звернення 12.04.2018)
7. Rosand E., Millar A. Want a New Counterterrorism Strategy? Be Careful What You Wish for. *Brookings Institution*. 23 may 2017. URL : <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2017/05/23/want-a-new-counterterrorism-strategy-be-careful-what-you-wish-for/> (дата звернення 13.03.2018)
8. Byman D. Evaluating Trump's Options in Syria. *Brookings Institution*. 1 march 2017. URL : <https://www.brookings.edu/blog/markaz/2017/03/01/evaluating-trumps-options-in-syria/> (дата звернення 20.03.2018)

9. Amr H. How Trump's 'Think Big' Mantra could Help Advance Israeli-Palestinian Peace. *Brookings Institution*. 2 may 23, 2017. URL : <https://www.brookings.edu/blog/markaz/2017/05/23/how-trumps-think-big-mantra-could-help-advance-israeli-palestinian-peace/> (дата звернення 7.04.2018)
10. Amr H. The Global Fallout over Trump's Jerusalem Decision. *Brookings Institution*. 19 december 2017. URL : <https://www.brookings.edu/blog/markaz/2017/12/19/the-global-fall-out-over-trumps-jerusalem-decision/> (дата звернення 8.04.2018)
11. Hamid Sh. The Jerusalem Announcement Won't Really Hurt America's Arab Alliances. *Brookings Institution*. 7 december 2017. URL : <https://www.brookings.edu/blog/markaz/2017/12/07/the-jerusalem-announcement-wont-really-hurt-americas-arab-alliances/> (дата звернення 8.04.2018)
12. National Security Strategy of the United States of America 2017 / Whitehouse.gov. ecmber, 2017. URL : <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf> (дата звернення 10.04.2018)
13. National Security Strategy of the United States of America 2015. February, 2015. URL : https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy_2.pdf (дата звернення 11.04.2018)
14. President Trump's Speech to the Arab Islamic American Summit. *Whitehouse.gov. Briefings-statements*. 21 may 2017. URL : <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/president-trumps-speech-arab-islamic-american-summit/> (дата звернення 4.04.2018)
15. Presidential Proclamation Recognizing Jerusalem as the Capital of the State of Israel and Relocating the United States Embassy to Israel to Jerusalem. *Whitehouse.gov. Presidential-proclamation*. 6 december 2017. URL : <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/presidential-proclamation-recognizing-jerusalem-capital-state-israel-relocating-united-states-embassy-israel-jerusalem/> (дата звернення 25.04.2018)
16. Readout of President Donald J. Trump's Call with the Commanding Officers of the USS Ross and USS Porter. *Whitehouse.gov. Briefings-statements*. 10 april 2017. URL : <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/readout-president-donald-j-trumps-call-commanding-officers-uss-ross-uss-porter/> (дата звернення 2.05.2018)
17. Secretary of State Rex Tillerson on the Way Forward for the United States Regarding Syria. *U. S. Department Of State Office of the Spokesperson For Immediate Release*. 17 january 2018. URL : <https://translations.state.gov/2018/01/17/secretary-of-state-rex-tillerson-on-the-way-forward-for-the-united-states-regarding-syria/> (дата звернення 2.05.2018)
18. Maloney S. Trump's 1st State of the Union: His Moment to Provide Clarity on Iran and Middle East Policy. *Brookings Institution*. 29 january 2018. URL : <https://www.brookings.edu/blog/fixgov/2018/01/29/trumps-1st-sotu-his-moment-to-provide-clarity-on-iran-and-middle-east-policy/> (дата звернення 2.05.2018)
19. Atassi B., Smith-Spark L. Yemen Raid: The Plan, the Operation, and the Aftermath. *CNN*. 9 february 2017. URL : <https://edition.cnn.com/2017/02/08/middleeast/yemen-raid-explainer/> (дата звернення 3.05.2018)

References

1. Alterman, Jon. «Power and Strategy: The President Needs to Order His Priorities in the Middle East.» *Center for Strategic and International Studies*. September 20, 2017. Accessed March 10, 2018. <https://www.csis.org/analysis/power-and-strategy>
2. Alterman, Jon. «The Yemen Model: The Future of U. S. Middle East Policy,» *Center for Strategic and International Studies*. February 21, 2018. Accessed March 10, 2018. <https://www.csis.org/analysis/yemen-model-future-us-middle-east-policy>
3. Lipner, Shalom. «How Obama and Trump Left a Vacuum in the Middle East.» *Brookings Institution*. November 28, 2017. Accessed March 10, 2018. <https://www.brookings.edu/blog/markaz/2017/11/28/how-obama-and-trump-left-a-vacuum-in-the-middle-east/>
4. Cordesman, Anthony. «America's «Chaos Strategy» in the Middle East and South Asia.» *Center for Strategic and International Studies*. February 26, 2018. Accessed April 21, 2018. <https://www.csis.org/analysis/americas-chaos-strategy-middle-east-and-south-asia>

5. Cordesman, Anthony. «The Need for a Serious New Strategy to Deal with Iran and the Gulf.» *Center for Strategic and International Studies*. October 13, 2017. Accessed April 22, 2018. <https://www.csis.org/analysis/need-serious-new-strategy-deal-iran-and-gulf>
6. Kahl, Colin. «Like Middle East wars? You're Gonna Love President Trump.» *PoliticoPRO*. May 4, 2017. Accessed April 12, 2018. <https://www.politico.eu/article/like-middle-east-wars-youre-gonna-love-president-trump/>
7. Rosand, Eric and Alistair Millar. «Want a New Counterterrorism Strategy? Be Careful What You Wish for.» *Brookings Institution*. May 23, 2017. Accessed March 13, 2018. <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2017/05/23/want-a-new-counterterrorism-strategy-be-careful-what-you-wish-for/>
8. Byman, Daniel. «Evaluating Trump's Options in Syria.» *Brookings Institution*. March 1, 2017. Accessed March 20, 2018. <https://www.brookings.edu/blog/markaz/2017/03/01/evaluating-trumps-options-in-syria/>
9. Amr, Hady. «How Trump's 'Think Big' Mantra could Help Advance Israeli-Palestinian Peace.» *Brookings Institution*. May 23, 2017. Accessed April 7, 2018. <https://www.brookings.edu/blog/markaz/2017/05/23/how-trumps-think-big-mantra-could-help-advance-israeli-palestinian-peace/>
10. Amr, Hady. «The Global Fallout over Trump's Jerusalem Decision.» *Brookings Institution*. December 19, 2017. Accessed April 8, 2018. <https://www.brookings.edu/blog/markaz/2017/12/19/the-global-fallout-over-trumps-jerusalem-decision/>
11. Hamid, Shadi. «The Jerusalem Announcement Won't Really Hurt America's Arab Alliances.» *Brookings Institution*. December 7, 2017. Accessed April 8, 2018. <https://www.brookings.edu/blog/markaz/2017/12/07/the-jerusalem-announcement-wont-really-hurt-americas-arab-alliances/>
12. «National Security Strategy of the United States of America 2017,» *Whitehouse.gov*. December, 2017. Accessed April 10, 2018. <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>
13. «National Security Strategy of the United States of America 2015,» February, 2015. Accessed April 12, 2018. https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy_2.pdf
14. «President Trump's Speech to the Arab Islamic American Summit.» *Whitehouse.gov. Briefings-statements*. May 21, 2017. Accessed April 4, 2018. <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/president-trumps-speech-arab-islamic-american-summit/>
15. «Presidential Proclamation Recognizing Jerusalem as the Capital of the State of Israel and Relocating the United States Embassy to Israel to Jerusalem.» *Whitehouse.gov. Presidential-proclamation*. December 6, 2017. Accessed April 25, 2018. <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/presidential-proclamation-recognizing-jerusalem-capital-state-israel-relocating-united-states-embassy-israel-jerusalem/>
16. «Readout of President Donald J. Trump's Call with the Commanding Officers of the USS Ross and USS Porter.» *Whitehouse.gov. Briefings-statements*. April 10, 2017. Accessed May 2, 2018. <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/readout-president-donald-j-trumps-call-commanding-officers-uss-ross-uss-porter/>
17. «Secretary of State Rex Tillerson on the Way Forward for the United States Regarding Syria.» *U. S. Department Of State Office of the Spokesperson For Immediate Release*. January 17, 2018. Accessed May 2, 2018. <https://translations.state.gov/2018/01/17/secretary-of-state-rex-tillerson-on-the-way-forward-for-the-united-states-regarding-syria/>
18. Maloney, Suzanne. «Trump's 1st State of the Union: His Moment to Provide Clarity on Iran and Middle East Policy.» *Brookings Institution*. January 29, 2018. Accessed May 3, 2018. <https://www.brookings.edu/blog/fixgov/2018/01/29/trumps-1st-sotu-his-moment-to-provide-clarity-on-iran-and-middle-east-policy/>
19. Atassi, Basma and Laura Smith-Spark. «Yemen Raid: The Plan, the Operation, and the Aftermath.» *CNN*. February 9, 2017. Accessed May 5, 2018. <https://edition.cnn.com/2017/02/08/middleeast/yemen-raid-explainer/>

Стаття надійшла до редакції 03.09.2018

А. С. Герасимчук

кафедра международных отношений ОНУ имени И. И. Мечникова
к. 32, Французский бул., 24/26, г. Одесса, 65058, Украина

БЛИЖНЕВОСТОЧНЫЙ ВЕКТОР ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ Д. ТРАМПА: КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ И ПРАКТИЧЕСКОЕ ВОПЛОЩЕНИЕ

Резюме

Ближний Восток традиционно остается в сфере ключевых внешнеполитических интересов США. Напряженная ситуация с безопасностью в регионе, а также сложность социально-политических и геополитических процессов, которые происходят там, требуют вовлеченности США, основанной на взвешенной региональной стратегии. Администрация Д. Трампа демонстрирует отсутствие целостного видения ближневосточного вектора внешней политики, что представляет собой угрозу как для позиций США в регионе, так и для безопасности Ближнего Востока в целом. Несмотря на соответствие формально заявленной региональной стратегии утвержденной общей внешнеполитической концепции, фактически можно утверждать об отсутствии целостного видения региональных проблем и способов борьбы с ними. В отличие от предыдущей администрации, которая несмотря на проблемы с реализацией, имела последовательную ближневосточную стратегию, трудности в понимании подходов Д. Трампа начинаются с концептуального измерения. Противоречивость внешнеполитического видения уже заложена в формулировку концепции «принципиального реализма», поскольку невозможно понять, где проходит грань между ценностной ориентацией, предусмотренной идеалистическим подходом, и сосредоточенностью на преследовании исключительно национальных интересов, что происходит из классического реализма. Консервативная модель поведения новой администрации вернула США к традиционной системе партнерских связей в регионе, что реализуется в форме более решительных действий, однако непоследовательность в заявлениях и действиях не позволяет реализовать потенциал этой системы в полной мере. Отсутствие гуманитарной составляющей в подходах к региональным конфликтам ставит под вопрос эффективность совершения военных мероприятий, поскольку не позволяет бороться с самой причиной этих проблем.

Ключевые слова: «принципиальный реализм», США, Ближний Восток, стратегия национальной безопасности.

A. S. Gerasimchuk

Department of International Relations,
Odessa I. I. Mechnikov National University,
k. 32, French Bul., 24/26, Odessa-58, 65058, Ukraine

D. TRUMP'S FOREIGN POLICY IN THE MIDDLE EAST: CONCEPTUAL FOUNDATIONS AND PRACTICAL IMPLEMENTATION

Summary

The Middle East traditionally remains in the sphere of interest of the American foreign policy. Due to the tense security context in the region and to the complexity of socio-political and geopolitical processes there the US engagement is needed. D. Trump's administration shows the lack of clear vision and coherent strategy in the region. It poses a threat for the US position in the Middle East and to the security situation in the region in whole. Despite the fact that the formal regional strategy corresponds to the conceptual framework the absence of complex vision of the regional problems is evident. In contrast to previous administration that had coherent regional strategy, D. Trump's approaches are difficult for understanding in the conceptual dimension. The concept of «principled realism» is controversial in its core as it is not clear where the threshold between two notions is. Conservative behavior pattern of the new administration turns the USA back to the traditional system of partnership in the region. However, inconsistency of statements and actions do not allow to use the potential of this backout. The lack of humanitarian aspect in approaches poses the challenge to the efficiency of military actions taken by the American side as it does not allow to tackle the roots of regional problems.

Key words: «principled realism», USA, Middle East, National Security Strategy.